SUN’IY INTELLEKT VA UNING KELAJAGI

Abdullayev Elshodjon
https://doi.org/10.5281/zenodo.24361323

Annotatsiya

Ushbu maqolada sun’iy intellekt tushunchasi, uning rivojlanish tarixi, bugungi kundagi qo‘llanilishi va kelajakdagi imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, sun’iy intellektning ta’lim, tibbiyot, sanoat va transport sohalaridagi o‘rni, afzalliklari hamda yuzaga keltirishi mumkin bo‘lgan xavflari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar

sun’iy intellekt, texnologiya, robototexnika, mashinaviy o‘rganish, innovatsiya, raqamli rivojlanish, kelajak.

Kirish

Bugungi kunda dunyo tez sur’atlar bilan rivojlanmoqda. Raqamli texnologiyalar kundalik hayot, ta’lim, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohalariga chuqur kirib bormoqda. Ana shunday muhim yo‘nalishlardan biri — sun’iy intellektdir. Sun’iy intellekt (SI) kompyuter tizimlarining odatda inson aqli bilan bog‘liq deb qaraladigan vazifalarni, masalan, ma’lumotlarni tahlil qilish, nutqni tanish, matn yaratish va muammolarni hal etishni bajarish imkoniyatlarini anglatadi [1].

Hozirgi kunda sun’iy intellekt tarjima, qidiruv, ta’limiy yordamchilar, tibbiy tasvirlarni tahlil qilish va ishlab chiqarish jarayonlarini boshqarish kabi ko‘plab yo‘nalishlarda qo‘llanmoqda. Shu sababli ushbu texnologiyaning imkoniyatlarini tushunish bilan birga, undan mas’uliyatli foydalanish ham muhimdir.

Sun’iy intellektning rivojlanishi

Sun’iy intellekt ilmiy yo‘nalish sifatida XX asrning o‘rtalarida shakllana boshladi. Dastlabki tadqiqotlarda kompyuterlar mantiqiy masalalarni yechishi va inson fikrlashining ayrim jihatlarini modellashtirishi mumkinligi o‘rganildi. Keyingi yillarda hisoblash quvvatining oshishi, ma’lumotlar hajmining kengayishi va yangi algoritmlarning yaratilishi bu sohaning rivojlanishini tezlashtirdi [5].

Bugungi sun’iy intellekt tizimlari katta hajmdagi ma’lumotlardan qonuniyatlarni o‘rganishi, matn va tasvirlarni qayta ishlashi, ovozni tanishi hamda foydalanuvchi so‘rovlariga javob berishi mumkin. Biroq ularning natijalari har doim ham to‘g‘ri bo‘lavermaydi. Shu bois muhim qarorlar qabul qilishda inson nazorati zarur.

Sun’iy intellektning inson hayotidagi o‘rni

Ta’lim sohasida SI o‘quv materiallarini tayyorlash, murakkab mavzularni sodda tushuntirish, tarjima qilish va bilimni mustahkamlashda yordam beradi. UNESCO sun’iy intellektdan ta’limda foydalanishda inson manfaatlari, teng imkoniyat va mas’uliyatli yondashuvni muhim deb hisoblaydi [2].

Tibbiyotda sun’iy intellekt tibbiy tasvirlarni tahlil qilish, ayrim kasallik belgilarini aniqlash va shifokorlarga qaror qabul qilishda ko‘maklashishi mumkin. Biroq SI shifokorning o‘rnini to‘liq bosmaydi; sog‘liq bilan bog‘liq qarorlar malakali mutaxassis nazoratida bo‘lishi kerak. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ham sog‘liqni saqlashda SI qo‘llanilganda xavfsizlik, shaffoflik va inson huquqlariga e’tibor berishni ta’kidlaydi [3].

Sanoatda SI uskunalar ishini kuzatish, mahsulot sifatini tekshirish va takroriy jarayonlarni avtomatlashtirishda qo‘llanadi. Transportda esa yo‘l harakatini tahlil

1

qilish, marshrutlarni rejalashtirish va haydovchiga yordam beruvchi tizimlarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Sun’iy intellektning afzalliklari va muammolari

Sun’iy intellektning asosiy afzalliklari — katta hajmdagi ma’lumotlarni tez qayta ishlash, ayrim vazifalarni avtomatlashtirish, vaqtni tejash va yangi xizmatlar yaratish imkoniyatidir. U insonning kundalik ishlarini yengillashtirishi, ilmiy izlanishlarni qo‘llab-quvvatlashi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishi mumkin.

Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjud. SI noto‘g‘ri yoki chalg‘ituvchi ma’lumot berishi, o‘quvchi va foydalanuvchilarni tayyor javoblarga haddan tashqari bog‘lab qo‘yishi, shaxsiy ma’lumotlar maxfiyligiga xavf tug‘dirishi mumkin. Avtomatlashtirish ayrim kasblardagi vazifalarni o‘zgartirishi ham ehtimol. OECD sun’iy intellektning iqtisodiyot va jamiyatga ta’sirini baholashda ishonchlilik, xavfsizlik va mas’uliyat tamoyillariga rioya qilish zarurligini qayd etadi [4].

Demak, sun’iy intellektdan foydalanishda manbalarni tekshirish, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va yakuniy qarorni inson mas’uliyati bilan qabul qilish lozim.

Sun’iy intellektning kelajagi

Kelajakda sun’iy intellekt ta’limni shaxsiylashtirish, tibbiy tekshiruvlarni qo‘llab-quvvatlash, ekologik jarayonlarni kuzatish va murakkab ilmiy masalalarni o‘rganishda yanada keng qo‘llanishi mumkin. Aqlli robotlar va avtomatlashtirilgan tizimlar ishlab chiqarish hamda xizmat ko‘rsatish jarayonlarini o‘zgartirishi kutiladi.

Biroq texnologik taraqqiyot bilan birga qonuniy me’yorlar, axloqiy qoidalar, kiberxavfsizlik va raqamli savodxonlik ham rivojlanishi kerak. Yoshlar sun’iy intellektdan tayyor javobni ko‘chirib olish vositasi sifatida emas, balki bilim olish va fikrlashni kengaytiruvchi yordamchi sifatida foydalanishni o‘rganishlari muhim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt zamonaviy davrning muhim texnologiyalaridan biri bo‘lib, inson hayotining ko‘plab sohalarida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. U ta’lim, tibbiyot, sanoat va transportdagi jarayonlarni samaraliroq tashkil etishga yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, noto‘g‘ri ma’lumot, maxfiylik, xavfsizlik va mehnat bozoridagi o‘zgarishlar kabi masalalarga jiddiy e’tibor qaratish zarur.

Sun’iy intellekt insonning bilim va tajribasini to‘ldiruvchi vosita bo‘lishi kerak. Undan ongli, tanqidiy va mas’uliyat bilan foydalana oladigan yoshlar kelajakdagi raqamli jamiyat rivojiga munosib hissa qo‘sha oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar va internet manbalari

1. 1. Stanford Encyclopedia of Philosophy. “Artificial Intelligence”.
2. https://plato.stanford.edu/entries/artificial-intelligence/ (murojaat sanasi: 18.11.2026). 2. UNESCO. “AI Competency Framework for Students”.
3. https://www.unesco.org/en/articles/ai-competency-framework-students (murojaat sanasi:

4. 18.11.2026). 3. World Health Organization. “Ethics and Governance of Artificial Intelligence for Health”. https://www.who.int/publications/i/item/9789240029200 (murojaat sanasi:
5. 18.11.2026). 4. OECD. “Artificial Intelligence in Society”. https://www.oecd.org/en/publicatio ns/2019/06/artificial-intelligence-in-society_c0054fa1/full-report/component-6.html (murojaat sanasi: 18.11.2026). 5. Stanford Institute for Human-Centered Artificial Intelligence. “One Hundred Year Study on Artificial Intelligence (AI100), 2016 Report”.
6. https://ai100.stanford.edu/reports/2016-report/appendix-i-short-history-ai (murojaat sanasi:
7. 18.11.2026).
8. 2